

KUR GLABĀSIES LATIEŠU TRIMDAS DOKUMENTI

SKATS PASAULES LIELĀKA JĀ DOKUMENTU KRATUVĒ

Ar nel. sūtņa A. Bīlmaņa vidutājību Latv. Centrālā komiteja savā laikā nolīga ar Huvera institutu Kalifornijā, ka tas saņems latviešu bēgļu dzīves archivu uzglabāšanā. „Laiks“ kādā maija numurā ziņoja, ka no bēgļu dzīves archiva Vācijā izsūtīti tikai kādi 100 saiņi, jo instituts atsaucis savu pārstāvi no Eiropas, pēc kam nav izdevies rast ceļu pārējo materiālu, apm. pusotras tonnas svarā, nosūtīšanai uz Kaliforniju.

Ja nu šī instituta vadība nenobaidīsies no piesūtīto papīru daudzuma un tos tomēr paņems glabāšanā, tad instituta mūros iegremdēsies mūsu nesenā trimdas dzīves pagātne, ko daži uzskata par gudri un mērķtiecīgi vadītu, daži turpretim par īsredzīgu niekošanos „princiipiēlas noskaidrošanās“ plāksnē.

Iedomāsimies, ka šie bēgļu dzīves papīri, nokļuvuši Huvera institutā, sāks saiņos cilāties un pa spraugām raudzīties, kāda ir viņu apkārtne. Kāda ir sabiedrība, kurā turpmāk gribot negribot būs jāuzturas, un vai var tanī sākt strīdēties par kvadrātmetriem un uzpūsties, kā uzpūtās dažs tautietis, kad tika IRO dienestā. Vārdu sakot, būs jāuzzin, kas ir Huvera instituts, resp. šī instituta biblioteka.

Kad pagājušais karš bija beidzies vairāki amerikāņi, nometuši kara svārkus, brauca atpakaļ uz Eiropu lai parakātos pa drupām. Berlīnē tiem izdevās sadzīt pēdas Gebelsa pretpropagandas materiāliem, ko kāds sētnieks bija pārdevis kādam saldumu tirgotājam par 60 centiem tonnā. Amerikāņi sniegā un dubļos savāca apm. triju vezumu papīru kravu un nopirka to par 8,40 dol. Šis bija laimīgs ķēriens. Ne mazāk svarīgs bija otrs guvums, ko izdevās atrast Berlīnē Tempelhofas aerodromā. Tas bija nacionālsociālistu antikominternas archivs. Šeit bija vairāk kā 8 tonnas dokumentu, konfidencialu vēstulu, slepeno ziņotāju ziņojumu, uc. materiālu, kas deva pārskatu par komunistu aktivitāti visā pasaulē, kādu to bija novērojuši Vācijas darbinieki.

Visus šos materiālus amerikāņi sasēja un veda projām. Veda un veda kā mēr aizveda 7000 jūdzes tālu klusajā Kalifornijā, kur zem ozoliem un dateļu palmu zariem ganās piena govis. Šinī lauku idilē atrodas Stenforda universitāte ar Huvera institutu un bibliotēku. Ja kāds uzkāps šīs bibliotēkas 300 pēdas augstajā tornī, kas celts romāņu stilā pēc Salamankas katedrāles parauga, tas redzēs San Francisko pussalu, jūras līci un Santa Klaras ieleju.

Bet kas gan ir pašā bibliotēkā? Vismaz 14 stāvi no tās ir pilni ar tādu literatūru, kas kalpojusi naidam, ārditajām un grāvējām tendencēm, apmelojumiem, intrigām, sazvērestībām, valsts nodevībai, spiegošanai, „tīrīšanām“, slepkavībām utt. Arī pats Huvers reiz izteicies, ka bibliotēkas propagandas nodaļa ir pasaulē lielākā „melu, nepatiesības un puspatiesību“ krātuve. Ja nu varētu svērt un novērtēt šī krājuma ētiskās vērtības tad varbūt tos varētu pārdot par 60 centiem tonnā. Bet šiem papīriem ir cita, laikmetīga vērtība, un viņos nemitīgi urbjas gan profesoru, gan studentu skati. Ir pat jau

loti kupla tā literatūra, kas sarakstīta bazējoties uz Huvera instituta bagātajiem krājumiem.

Bibliotēkas pirmie sākumi radās pirmā pasaules kara laikā, kad Herberts Huvers pats vairs nespēja pārzināt to materiālu daudzumu, kas atradās viņa rīcībā. Šī kara beigās viņš aicināja uz Parīzi veselu materiālu vācēju štabu ar vēsturnieku E. D. Adamsu priekšgalā. Tie izvadīja visu Eiropu, gan dažādus interesantus papīrus pirkdami, gan iegūdami citādā ceļā. Tā viņi dabūja gan Vācijas ģenerālštaba slepenās pavēles, gan Krievijas cara arhīvu, ko Kerenska valdība bija, paslēpusi kādā Somijas stallī. Gan kā dāvanas, gan kā depositi bibliotēkai pieņāca sevišķi vērtīgi un lielā vairumā materiāli no krieviem, tā kā bibliotēkas vadība tagad var apgalvot, ka viņai ir bagātākais boļševiku un pretboļševiku arhīvs ārpus Krievijas. Amerikāņi veda uz Eiropu, resp. Krieviju, labību un maizi, bet kuģi nāca atpakaļ ar sava laikmeta liecībām lielās papīru kaudzēs. Šo materiālu bija tik daudz, ka Huvers

un daži viņa draugi to sakārtošanai un sistematizēšanai vien izdeva 125.000 dol.

Tāds bija sākums. Tad bibliotēka auga arvien lielāka. Tani ir 150.000 grāmatas un brošūras 40 dažādās valodās, periodisko izdevumu nodaļā ap 15.000 dažādu nosaukumu laikrakstu, arī pagrīdes izdevumi, apm. 5000 dažādu biedrību un organizāciju publikāciju, kuros izpauzās nātiska cīņas griba, ideāla varonība uc. centieni iecerēto mērķu sasniegšanā. Nodalā, kas apzīmēta ar nosaukumu „Curiosa“, var atrast pāris brīnišķīgus izdevumus no cara Nikolaja II. personīgās bibliotēkas, Haile Selasie paša rakstītos memuārus, dažādu bij. valdību izdotās naudas zīmes, zīmogus un medaļas, kādu vācu jūras kodu grāmatu, kā arī savā laikā Petrogradā izdoto avīzi, kas slēpšanās nolūkā mainījusi savu nosaukumu no „Diena“ uz „Nakts“, tad uz „Pusnakts“ un beidzot uz „Tumša nakts“, līdz izbeigusi darbību.

Kaut arī lielās bibliotēkas krājumi pauž nevaldāmas politiskas kaislības, liesmainas naida emocijas un dažādas subversīvas tendences, tomēr pati bibliotēka kalpo cilvēces gaišajiem ideāliem, ko vairākkārt pasvītrotis arī pats Huvers un ko izteic arī zīmīgais ieraksts Beļģijas karāla dāvētā bibliotēkas zvanā: „Tikai mieram zvanīšu“.

Šīs bibliotēkas telpās tad nu atpūtīsies arī latviešu raksti, kas radušies pēckara dzīvē Vācijā un kas kādreizējiem to šķirstītājiem liks uzburst to centienu pasauli, kas mūs vadījusi pāri pelēkajai ikdienai.

F. Kr.

dzīgu niekošanos „principiēlas noskaidrošanās“ plāksnē.

Iedomāsimies, ka šie bēgļu dzīves papīri, nokļuvuši Huvera institūtā, sāks sāņos cilāties un pa spraugām raudzīties, kāda ir viņu apkārtne. Kāda ir sabiedrība, kurā turpmāk gribot negribot būs jāuzturas, un vai var tanī sākt strīdēties par kvadrātmetriem un uzpūsties, kā uzpūtās dažs tautietis, kad tika IRO dienestā. Vārdu sakot, būs jāuzzin, kas ir Huvera institūts, resp. šī instituta bibliotēka.